

ται εἰς τὴν ἀκανόνιστον κίνησιν τῆς διαλεκτικῆς ἢ ὅποια συνδυάζει καὶ τὰ δύο: σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν, ἀκίνησίαν καὶ κίνησιν—ἀκριβῶς ὅπως εἶνε καὶ ἡ κίνησις ἡμαξοστειχίας ἢ ὅποια προχωρεῖ, σταματᾷ εἰς ἓνα σταθμόν, ἐκκινεῖ καὶ πάλιν προχωρεῖ. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (249 D) ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι καὶ τὰ δύο εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὸν λόγον, τόσον ἢ κίνησις ὅσον καὶ ἡ ἀκίνησία· τὸ ἴδιο νομίζομεν θὰ εἴμεθα δικαιολογημένοι νὰ συμπεράνωμεν καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦ λόγου.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας ἐπραγματεύθημεν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἀρχῶν τῆς ἀναλύσεως ἐξετάζοντες αὐτὰς ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως εἶνε συντρέχουσαι φάσεις τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος καὶ εἶνε, ὡς ἐκ τούτου, ἀνάγκη νὰ τὰς ἐξετάσωμεν πῶς ἐργάζονται καὶ αἱ δύο μαζὶ ἀπὸ κοινοῦ.

Ἄφ' ἑνὸς μία ὄντοτης εἶνε ἐσωτερικῶς διαφοροποιημένη εἰς μέρη τὰ ὅποια συγκρατοῦνται ὁμοῦ εἰς μίαν ἐνότητα: ἓνα ἀντικείμενον πραγματοποιεῖ τὴν ταυτότητα πρὸς ἑαυτὸ ὅταν κατορθῶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐνότητα ἔναντι τῶν μερῶν του. Ἄφ' ἑτέρου, μία ὄντοτης εὐρίσκεται εἰς ἐξωτερικὴν σχέσιν ἔναντι τῶν λοιπῶν ὄντων· πραγματοποιεῖ δὲ ταυτότητα πρὸς ἑαυτὴν διὰ τῆς ἀντιθέσεώς της πρὸς ἄλλα πράγματα. Κατὰ ταῦτα ἓνα ἀντικείμενον ἀντιμετωπίζει δύο ὁδοὺς: μίαν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ μίαν πρὸς ὁλόκληρον τὸ μεταφυσικόν του περιβάλλον. Ἀναφέροντες δὲ τὸ γνωστὸν χωρίον τοῦ Σοφιστοῦ (265 E) θὰ εἴπωμεν: «Περὶ ἕκαστον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μὲν ἔστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν». Ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρῶτον εἶνε πλήρες ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ εὐρίσκεται ἐν ἀκίνησίᾳ· ἐν σχέσει πρὸς τὸ δεύτερον εἶνε μὴ αὐταρκες, ἀνήσυχον, μεταβαλλόμενον καὶ γινόμενον ἄλλα πράγματα. Αἱ δύο αὗται φάσεις εἶνε ὄνισοι ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα. Ἡ αὐτοδιατήρησις τῆς ὄντοτης εἶνε, οὕτως εἶπειν, μιὰ στιγμιαία διακοπὴ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς, ἢ ὅποια εἶνε ἡ θεμελειώδης αὐτῆς φύσις. Μία ὄντοτης δεικνύει πάντοτε πρὸς κατεύθυνσιν πέραν ἑαυτῆς εὐρισκομένην: τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα ὑποδεικνύουν τὰς γενικὰς ἐννοίας, αἱ μορφαὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὸ Ἄγαθόν.

Κατὰ ταῦτα μιὰ ὄντοτος περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν μίαν πολλότητα, καὶ αὕτη πάλιν μαζί με ἄλλας ὄντοτος περιλαμβάνεται εἰς μίαν ἀνωτέραν ἐνότητα. Μία ὄντοτος εἶνε ἡ ἐνότις πολλῶν ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἰδία εἶνε μιὰ μεταξὺ πολλῶν. “Ἐν ἀνθρώπινον ὄν εἶνε μία συνοχὴ μερῶν (τῆς ψυχῆς — μετὰ τὰ τρία αὐτῆς μέρη — καὶ τοῦ σώματος), καὶ εἶνε ἐπίσης ἐν μέλος εἰς τὴν πολιτείαν. Πρὸς τούτοις καὶ τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα εἶνε διηρημένη ἡ ὄντοτος εἶνε καὶ αὐτὰ σύνολα ἄλλων συνόλων (ὅλα ὅλων Τιμ. 33 A) διηρημένων εἰς μέρη· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἐνότις ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ἔχει ὑπαχθῆ ἡ ἐνοποιημένη ἐνότις περιέχεται καὶ αὕτη ὁμοίως εἰς μίαν ἀνωτέρον ἐνότητα. (Σοφιστῆς 253 D). Ἄφου δὲ ἡ σειρά ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὄρια, ὑπάρχει ἓνα τέλος εἰς τὴν ἀναδρομὴν τὸ ὁποῖον τέλος εἶνε ὁ τελικὸς ὄρος ὁ ὁποῖος δὲν περιλαμβάνεται ὑπὸ ἀνωτέραν τινὰ ἐνότητα. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλος ἓνας ὄρος ἢ μᾶλλον μιὰ ὁμάς ὄρων εἰς τοὺς ὁποῖους φθάνομεν κατὰ τὴν κάθοδον, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν περιλαμβάνουν ἐντὸς ἑαυτῶν μίαν πολλότητα (εἶνε τοῦτο τὸ ἄτομον τοῦ Σοφιστοῦ 229 D). Καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα ἔχομεν τελευταίους ὄρους ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἓνας ἔχει μόνον ἐσωτερικὴν διαφοροποίησιν, ὁ δὲ ἄλλος μόνον ἐξωτερικὴν σχέσιν.

Συναναφορικῶς καὶ παραλλήλως ἔχει καὶ ἡ γνῶσις δυττὴν ἀποψιν: “Ὡς ἀντίληψις ἐνὸς πλήρους καθ’ ἑαυτὸ ἀντικειμένου εἶνε στατική· ὡς ἀντίληψις ἀντικειμένου κατὰ τὴν ὑπέρβασίν του ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, εἶνε κίνησις. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἐννοίαν τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὸ Χ θὰ ἰσοδυναμῆ μετὰ τὸ νὰ τὸ συλλάβῃ κατὰ τὴν ὁλότητα τῶν σχέσεών του. Ἡ ἐπιχειρηματολογία εἰς τὸν Θεαίτητον εἶνε παράδειγμα τὸ ὁποῖον ἐνισχύει τὴν ἀποψιν ταύτην. Τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ διαλόγου (143—187) εἶνε μία ἀπόδειξις ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς κίνησις, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀκίνησις. Οὕτω, 1) ἡ γνῶσις δὲν εἶνε γνῶσις ἐνὸς πράγματος πού μεταβάλλεται, διότι ὅταν τοῦτο μεταβάλλεται διαφεύγει τὸν νοῦν. Διὰ νὰ εἶνε ἐπιδεκτικὸν γνώσεως ἓνα ἀντικείμενον εἶνε ἀνάγκη νὰ «εἶνε» κάτι τι καὶ ἄρα πρέπει νὰ εὑρίσκειται ἐν ἀκίνησι. Καθ’ ὅμοιον τρόπον ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον διαδικασία τις διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ εἶχε καθωρισμένον χαρακτηῆρα καὶ δὲν θὰ ἦτο κἄν γνῶσις. Καὶ ἄρα ἡ γνῶσις

εἶνε γνῶσις τῆς ἀκινήσιας καὶ ἐν ἀκινήσια. 2) Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ διαλόγου φέρει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου: ἡ γνῶσις δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε ἀπλῶς ἀκινήσια οὔτε νὰ ἀφορᾷ ἀντικείμενα ἀκινήτου. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὀρίζομεν τὴν γνῶσιν ὡς μίαν ἀνάλυσιν συνθέτου τινὸς εἰς τὰ ἀπλούστατα αὐτοῦ συστατικὰ στοιχεῖα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀφοῦ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα δὲν θὰ ἦσαν πλέον ἐπιδεκτικὰ ἀναλύσεως, θὰ ἦσαν καὶ μὴ ἐπιδεκτικὰ γνώσεως οὔτω καὶ τὸ σύνθετον θὰ ἦτο καὶ τοῦτο ἄγνωστον. Ἡ ὑπονοουμένη ἔννοια τῆς ἐπιχειρηματολογίας ταύτης φαίνεται νὰ εἶνε ἡ ἑξῆς: ὅτι τουτ. θεωροῦμεν τὴν γνῶσιν ὡς μίαν μηχανικὴν συναρμολόγησιν, ὡς μίαν σύνθεσιν ἀπὸ αὐτοτελῆ τεμάχια ἀντιλήψεως. Καὶ ὅμως ἡ γνῶσις εἶνε ἄλλο τόσον ὀλίγον μίᾳ σειρᾷ ἀκινήσιων, ὅσον εἶνε καὶ ἡ κίνησις (Κρατύλος 439 Ε).

Εἰδικώτερον δὲ ὑποδεικνύει ὁ Πλάτων ὅτι ἐὰν ἡ γνῶσις εἶνε ἀνάλυσις ἐνὸς συνθέτου εἰς τὰ στοιχεῖα του, τότε τὸ σύνθετον θὰ πρέπει νὰ εἶνε ἢ τὸ σύνολον τῶν μερῶν του ἢ ἐν ὅλον ἔχον ἀδιαίρετον ἐνότητα. Ἐὰν συμβαίνει τὸ πρῶτον τότε, ἀφοῦ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα εἶνε ἄγνωστα, θὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην ἄγνωστον καὶ τὸ σύνθετον. Ἐὰν συμβαίνει τὸ δεύτερον τότε τὸ σύνθετον, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀδιαίρετον, θὰ εἶνε ἓνα νέον συστατικὸν στοιχεῖον καὶ ὡς τοιοῦτον θὰ εἶνε ἀνεπίδεκτον γνώσεως ὅπως καὶ τὰ πρῶτα συστατικά. Ἡ πλάνη τὴν ὁποίαν ἔχει κατὰ νοῦν ὁ Πλάτων φαίνεται νὰ εἶνε τὸ ὅτι ὀρίζομεν τὴν γνῶσιν ὡς μηχανικὸν μᾶλλον παρὰ ὡς ὀργανικὸν σύστημα. Θεωροῦμεν δηλ. ὅτι ἔχομεν ἤδη τὴν ἀντίληψιν τῶν στοιχείων, πρὶν ἀκόμη εἰσελθεῖν ταῦτα εἰς τὴν σύνθετον πρᾶξιν τῆς γνώσεως, καὶ οὔτω ἐρμηνεύομεν τὴν σύνθετον πρᾶξιν χρησιμοποιοῦντες ὄρους ἀνήκοντας εἰς τὰς ἀπλᾶς πράξεις. Αἱ ἀπλᾶ ὅμως πράξεις δὲν ὑφίστανται εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὴν σύνθεσιν. Δὲν ὑπάρχει στατική γνῶσις, οὔτε καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων· πᾶσα γνῶσις εἶνε συσχετική· εἰς κάθε βῆμα τῆς γνώσεως βαδίζομεν πρὸς νέον βῆμα, τὸ δὲ πρῶτον βῆμα δὲν εἶνε πραγματικὴ γνῶσις ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν πραγματοποιήσει καὶ τὸ κατόπιν βῆμα. Εἰς τὸν Θεαίτητον ἡ ἐπιχειρηματολογία παραμένει ἀρνητική· δὲν μᾶς δίδονται θετικὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Πλάτων ψηλαφεῖ ἀκόμη. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ὠρισμένως καὶ θε-

τικῶς ἐννοεῖ εἶνε ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς ῥοή καὶ δὲν εἶνε καὶ ἀπλῶς ἀκίνησία. Τὸ ὅτι εἶνε καὶ τὰ δύο συγχρόνως, δηλαδή ἀκίνησία καὶ κίνησις, προκύπτει ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης ἀναλύσεώς μας τοῦ ὄντος, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ γνῶσις εἶνε γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὡς καθ' ἑαυτὸ πλήρους καὶ ὡς ὑπερβαίνοντος ἑαυτό.

* * *

Εἰς τὰ μέγιστα τοῦδε ἐκτεθέντα ἐξητάσαμεν τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ ὡς μίαν ὀριζοντιανήν ἀρχὴν τάξεως τῶν πραγμάτων. Τὰ μέρη ὅμως ἐνὸς ὅλου δὲν εὐρίσκονται μόνον εἰς συντονισμένην σχέσιν πρὸς ἀλλήλα, ὅπως τὰ γράμματα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μέρος μιᾶς συλλαβῆς· εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς ἀσύμμετρον σχέσιν, ὡς ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα τὰ μὲν τῶν δέ, τὴν ὁποίαν σχέσιν θὰ ἀποκαλέσωμεν τὴν κάθετον τάξιν. Διὰ τὴν ὑπάρχοντάς μεταξὺ τῶν εἶνε οὐσιῶδες αἱ ὄντοτητες νὰ εὐρίσκονται πρὸς ἀλλήλας εἰς τὴν ἀσύμμετρον ταύτην σχέσιν κατὰ τὴν ὁποίαν μερικαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε ὑψηλότεραι, σαφέστεραι, καλλίτεραι, καθαρώτεραι, περισσότερον αὐτάρκεις, περισσότερον αὐτοκαθοριζόμεναι, μεταλαμβάνουν μεγαλειτέρας πραγματικότητος ἀπὸ ἄλλας. Ὑπάρχει ἐξάρτησις καὶ ὑποταγὴ ὅσον καὶ συντονισμός. Παραδείγματός χάριν ἡ πολιτεία εἶνε μία κοινωνία ἀτόμων τὰ ὅποια ἔχουν εἰδικὰς ἀσχολίας χάριν κοινοῦ σκοποῦ· ἡ πολιτεία ὅμως εἶνε συγχρόνως καὶ ὁλοκλήρωσις ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ ὅλος πληθυσμός της εἶνε κατατεταγμένος εἰς τάξεις· τοιαῦται εἶνε ἡ τῶν φιλοσόφων, ἡ τῶν πολεμιστῶν, ἡ τῶν ἐμπόρων. Ὁ δὲ Πλάτων λέγει ὅτι εἶνε φυσικὸν τὰ ὑπάρχοντα διοικοῦντες καὶ διοικούμενοι. (Πολιτεία 444 D). Αὕτη εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἐννοίας τῆς ἱεραρχίας παρὰ Πλάτωνι.

Τῆς ἐννοίας αὐτῆς εἶνε ἀναρίθμητοι αἱ ἐφαρμογαὶ εἰς τὰ συγγράμματά του. Ἐπὶ παραδείγματι ἔχομεν τὴν κλίμακα τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ὄντος (ἡ τετμημένη γραμμὴ)· τὴν κλίμακα τοῦ ἔρωτος, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ σῶμα καὶ καταλήγει εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀφηρημένου Κάλλους· τὴν κλίμακα τῶν πολιτευμάτων (τυραννία, δημοκρατία, ὀλιγαρχία κτλ.), βαθμοὺς τῶν ψυχῶν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Παραδείγματός χάριν ἐὰν ἀρχίσωμεν 1) ἀπὸ τὸ Πέρασ, ὡς εὐρισκόμενον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ὅλης σειρᾶς, θὰ συναντήσωμεν τὰ ἐξῆς κατὰ

κατιοῦσαν τάξιν: 2) Τὰς ἀνωτάτας μορφὰς ἢ κατηγορίας· 3) τὰς συνήθεις μορφὰς (ἐντὸς τούτων ὑπάρχει μιὰ δευτερεύουσα ἱεραρχία ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει μορφὰς τῶν ἀρετῶν, μορφὰς τῶν φυσικῶν πραγμάτων, μορφὰς τῶν ἀντικειμένων ποῦ εἶνε ἔργα τῆς τέχνης). 4) Τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα, ἢ τὰ μικτά. 5) Τὸν κόσμον τῶν εἰκόνων καὶ τῶν εἰδώλων· 6) Τὸ Ἄπειρον.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον ἱεραρχικὴν τάξιν: ὑπάρχουν πράγματα ἀθάνατα καὶ πράγματα θνητά. Ἡ ἀθανασία ἔχει καὶ αὕτη διαβαθμίσεις: ὑπάρχει τοῦτ. ἢ ἀπόλυτος ἀθανασία ὁποῖα εἶνε ἢ τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἢ ἐξαρτωμένη (παράγωγος) ἀθανασία: τοιαύτη εἶνε ἢ διάρκεια τῶν Θεῶν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἢ ὁποῖα διάρκεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Θεόν. Κατὰ ταῦτα ἢ ψυχὴ διατηρεῖται ἐς αἰί, ἢ διατήρησις ὅμως αὕτη δὲν ἀνήκει ἐσωτερικῶς (οὐσιαστικῶς) εἰς τὴν φύσιν αὕτης ἀλλ' ἔχει τὴν πηγὴν αὕτης εἰς τὸν Θεόν. Τέλος ὑπάρχει ἢ ἀθανασία ἢ ὁποῖα κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀληθῶς ἀθανάτου καὶ τοῦ θνητοῦ. Εἶνε δὲ τοῦτο ἢ ἀθανασία δι' ὑποκαταστάσεως (Συμπ. 208 Α, Β) κατὰ τὴν ὁποῖαν αὐτὸ μὲν τὸ πλάσμα ἀποθνήσκει ἐπιζῆ ὅμως εἰς τὰ τέκνα του. Εἶνε ἢ ἀθανασία μέσον τοῦ χρόνου καὶ τῆς μεταβάσεως, ἢ ἀθανασία διὰ τῆς αὐτο-ἀναπαγωγῆς. Ὁ λόγος εἶνε ἀθάνατος διότι παραμένει ἐς αἰί ταυτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ἐνῶ εἰς τὸ ἐμπειρικὸν ἄτομον τίποτε δὲν παραμένει. Ὑπάρχει μόνον ἢ ῥοή τῆς συνειδήσεως τῶν συναισθημάτων, τῶν πολιτειῶν, τῶν ἀπόψεων· ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶνε τοῦτο διαρκῆς ἀντικατάστασις καὶ διατήρησις παραδειγμάτων (σχεδίων). Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἢ αἰωνιότης ῥίπτει τὴν σκιὰν αὕτης ἐπὶ τοῦ χρόνου. Τέλος ὑπάρχει ἢ καθαρὰ, ἀμιγῆς ῥοή, ἢ ἄπειρος μεταβολή, ἢ ἀπόλυτος μετάβασις, Ἐν συνόψει ἔχομεν α) Πρωτότυπον, ἀνεξάρτητον ἀθανασίαν, β) ἐξηρητημένην, παράγωγον ἀθανασίαν, γ) ἀθανασίαν δι' ὑποκαταστάσεως, δ) πλήρη μεταβολήν, ἄνευ ἐπαναλήψεως.

Ἐὰν θεωρήσωμεν μίαν οἵανδήποτε ἔννοιαν δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἴπωμεν ἐκ τοῦ προχείρου ἐὰν τὸ ὑπ' αὕτης δηλούμενον εἶνε κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀγαθὸν ἢ κακόν, πραγματικόν ἢ μὴ πραγματικόν· τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἐξετάζομεν. Οὕτω: εἶνε ἢ κίνησις πραγματικόν τι; ἐξαρτᾶται.

Ναί, εἰς τὴν λάβωμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ῥοὴν τῶν αἰσθήσεων· ὄχι, εἰς τὴν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν κυκλικὴν κίνησιν τοῦ Λόγου. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (248 E) ἐκτίθεται ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῆς κινήσεως: Κίνησις, ζωὴ, ψυχὴ, νοῦς. Καταδικάζει ὁ Πλάτων τὴν ποιήσιν; Πάλιν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀπαντήσωμεν ἀπλῶς μὲ ἓνα ναὶ ἢ ἓνα ὄχι: Ἔχομεν τὴν ποίησιν ἢ ὁποῖα ἐκφράζει τὰς ἐντυπώσεις τῆς αἰσθήσεως· ἔχομεν ὅμως καὶ ποίησιν ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τὰς εἰκόνας τῆς αἰσθήσεως διὰ νὰ μεταδώσῃ καὶ εὐγενέστερον—ἀφρημένην χάριν καὶ ἁρμονίαν. Τέλος ὑπάρχει ἡ ἔκστασις τῆς θέας τοῦ Κάλλους ἢ ὁποῖα ὑπερβαίνει κάθε συμβολικὴν παράστασιν. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἐννοίας τῶν διαβαθμίσεων τῶν ὄντων εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι οὗτος τίποτε δὲν καταδικάζει ἀπολύτως: αἱ ὀρέξεις εἶνε κακαί, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ὁποῖα εἶνε καλή. Κάθε πρᾶγμα εἶνε δυνατόν νὰ σωθῆ ἄρκει νὰ μεταβληθῆ καὶ νὰ ἀνυψωθῆ εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον μεταξὺ τῶν ὄντων. Μία φρανσιαστικὴ γραμμὴ ἔχει οὕτως εἰπεῖν χαραχθῆ μεταξὺ τοῦ Ἄπειρου καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ὃ δὲ βιῆμος τοῦ μίγματος καθορίζεται ἐκ τῆς θέσεως ἐπὶ τῆς γραμμῆς αὐτῆς. Τὰ κριτήρια περὶ τοῦ εἰς τὸ πραγματικόν τι ἀντικείμενον εὐρίσκεται εἰς θέσιν ὑψηλοτέραν ἀπὸ ἄλλο εἶνε ἡ σχετικὴ αὐτοῦ καθαρότης, ἀφαίρεσις, καὶ σταθερότης· οὕτω τὸ πνεῦμα εὐρίσκεται ὑψηλότερον ἀπὸ τὰς ὀρέξεις, καὶ ὁ Λόγος ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ πνεῦμα. Τὸ ζήτημα εἶνε κατ' οὐσίαν ἐν ποίῳ μέτρῳ τὸ μικτὸν μεταλαμβάνει τοῦ νοητοῦ κόσμου· καὶ ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶνε ὁ πρᾶγματι πραγματικός, τὸ «ὑψηλότερον» θὰ σημαίνει καὶ τοῦτο «περισσότερον πραγματικόν».

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαριτήσεως ἔχει μεγίστας καὶ γενικωτάτας σενεπείας διὰ τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος· πρωτίστως ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν τελευταίων μεταφυσικῶν παραγόντων. Ὅλοι οἱ παράγοντες οὗτοι λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν σύστασιν τοῦ πραγματικοῦ· παρ' ὅλον τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἴσοι. Τὸ Ἄπειρον εἰσέρχεται εἰς τὴν σύστασιν τῆς συνολικῆς καταστάσεως, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ· ὑπάρχει ὅμως μία ἀσυμμετρία: ὁ Θεὸς εἶνε περισσότερο πραγματικός, πλεον ἀποτελεσματικός ὡς αἰτία ἀπὸ τὸ Ἄπειρον. Τὸ δεκτικὸν καὶ τὰ παραδείγματα μετέχουν καὶ τὰ δύο σοβαρῶς εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου

δὲν ἔχουν ὅμως καὶ τὰ δύο τὴν ἴδιαν κατάστασιν. Ἡ ἀρχή, λοιπόν, κατὰ τὴν ὁποίαν μία μεταφυσικὴ κατάσταση εἶνε καὶ πολυσύνθετος, ἀρχὴν ποὺ ἐσημειώσαμεν προηγουμένως, εἶνε ἀνάγκη ἤδη νὰ ὑποστῇ μετριασμόν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀσυμμετρίας. Ὁ πολυσύνθετος χαρακτῆρ δὲν εἶνε οἷοσδήποτε· δὲν ἐκτείνεται, ὡς θὰ ἐλέγομεν, ἐπὶ ὀριζοντίου ἐπιπέδου· ἔχομεν δηλονότι τοὺς νοητοὺς παράγοντας οἱ ὅποιοι προστίθενται εἰς ὕψος ἐν σχέσει πρὸς τὴν κλάσιν τοῦ μικτοῦ καὶ τὸ δεκτικόν. Αὕτῃ εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀξίας. Ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ Ἀγαθὸν εἶνε προγενέστερον ὅλων τῶν ἄλλων πραγμάτων εἶνε ὅτι ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀσυμμετρίαν ταύτην εἰς τὴν φύσιν τοῦ πραγματικοῦ. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε ἀπλῶς λογικός, δηλαδή ὁ κόσμος δὲν ἐννοεῖται ἐὰν ἀπλῶς τὸν περιγράψωμεν ὡς ἀποτελούμενον ἀπὸ τοῦτο ἢ ἀπὸ ἐκεῖνο· εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀξιολογηθῇ. Τὸ ἀγαθὸν συνεπῶς εἶνε ἡ ἔννοια ἡ ὁποία καθορίζει τὴν κατάταξιν εἰς τὴν κάθετον τάξιν. Διὰ νὰ καταστήσωμεν ἀκόμη περισσότερο καταληπτὴν τὴν ἀσυμμετρίαν ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν ὄψαν τῶν πραγμάτων, θὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ κόσμος εἶνε Ἐν καὶ Πολλά, ἀλλ' ὅτι τὸ Ἐν εἶνε περισσότερο πραγματικὸν ἀπὸ τὰ Πολλά· τὸ πραγματικὸν εἶνε συγχρόνως εἶναι καὶ μὴ-εἶναι, τὸ μέρος τοῦ εἶναι ὅμως βαρύνει περισσότερο. Ὅπως βλέπομεν δὲν ὑπάρχει δημοκρατία (ισότης) εἰς τὴν μεταφυσικὴν κατάστασιν.

Ἐὰν λοιπόν τακτοποιήσωμεν τὸν κόσμον κατὰ τὴν μὴ συμμετρικὴν ταύτην τάξιν, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ πάλιν ἰσχύει καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν. Ἄς πάρωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ πολλά: ὁ Πλάτων λέγει ὅτι, εἰς τὴν γνῶσιν δὲν πρέπει νὰ κατέλθωμεν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ πεδίου τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. (Φίληβος 7 Α ἐπ.). Πρέπει νὰ κατερχώμεθα τὴν μίαν βαθμίδα μετὰ τὴν ἄλλην. Μὲ μίαν λέξιν ὑπάρχει πολλαπλότης εἰς τὴν κάθετον τάξιν· ὑπάρχει μιὰ συνεχῆς σειρά βαθμίδων μεταξὺ τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ δεκτικοῦ. Ἀντιμετωπίζομεν ἤδη τὴν κεντρικὴν ἔννοιαν τοῦ «μεταξύ», τοῦ ἐνδιαμέσου, τοῦ δ α ἰ μ ο ν ο ς ἐκείνου διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ τάξις εἶνε πολυσύνθετος. Οὕτω ὁ Πλάτων ἐπιμένει εἰς τὸ ὅτι ἡ γνῶσις πραγματοῦται ὅταν, ἀντὶ νὰ προχωρήσωμεν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὰ πολλά, κατανοήσωμεν τὰς ἐνδιαμέσους

βαθμίδας. Ἡ ἐπιστήμη δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀπλῆν ἐφαρμογὴν μιᾶς γενικῆς ἐννοίας ἐπὶ μιᾶς ἀκαθορίστου πολλότητος, ἀλλὰ διὰ τῆς βαθμιαίας καθόδου διὰ μέσου ἐνδιαμέσων ἐννοιῶν καὶ ὀρισμῶν. Καὶ ἀντιθέτως, τὰ πολλὰ καθ' ἕκαστον πράγματα δὲν συμπλέκονται εἰς μίαν ἐνότητα οὔτω ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ μέσου γενῶν, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἐπίσης συναθροίζονται ὑπὸ ἀνωτέρας κλάσεις. Καὶ οὔτω ἡ ἐννοια τῆς ἀσυμμετρίας μετριάζεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ συνεχοῦς. Τοιοῦτον οὐχ ἥτιον συνεχές δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου μεταξὺ δύο βαθμίδων παρεμπίπτει καὶ τρίτη τις βαθμὶς· εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιπτώσιν ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων θὰ ἦτο ἀπείροσ, δηλαδή (ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Πλάτωνος) ἀκαθόριστος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων εἶνε περιορισμένος· ὁμοίως εἶνε καθωρισμένον καὶ τὸ διάστημα μεταξὺ δύο οἰωνδήποτε βαθμίδων. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄν τὸ ὅποιον κατέχει κάποιον βαθμὸν καταλαμβάνει ὀρισμένην θέσιν εἰς τὴν ὅλην κλίμακα.

Ἡ ἐννοια τῆς συνεχείας εἶνε ἡ ἀρχὴ ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐπιστήμης, διότι ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἡ μελέτη τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς συνεχείας εἶνε συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς πληρότητος. Τὰ διάφορα διαστήματα μεταξὺ τοῦ Πέρατος καὶ τοῦ Ἀλείρου εἶνε ἀπαραίτητον γὰρ εἶνε ὅλα κατειλημμένα, διότι τὸ νὰ μείνουν μὴ πεπληρωμένα θὰ ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς παράλειψιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πληρότητα—πρὸς τὸ τέλος. Οὔτω λοιπὸν ἡ ὑπαρξὶς ὄντοτήτων ὄλων τῶν βαθμῶν πραγματικότητος, αὐτὴ αὖτις ἢ ὑπαρξὶς τῆς Κλάσεως τοῦ Μικτοῦ, δηλαδή τοῦ συγκεκριμένου κόσμου, καὶ ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν μορφῶν κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῶν βαθμοὺς εἰδικότητος, τέλος τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως ὀρθοῦ λόγου ἐννοουμένου ὡς διατάξεως κατὰ κλάσεις—ὅλα αὐτὰ ἐξαρτιῶνται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς πληρότητος ἢ ὅποια θεσπίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη μόνον τὸ ἄριστον ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ κατώτεροι βαθμοὶ τῆς ἀξίας. Πράγματι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς πληρότητος ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ πολυσυνθέτου χαρακτῆρος τοῦ Πραγματικοῦ, τοῦ ὄντος ὡς πολλά. Ἀφ' ἑτέρου ἡ πληρότης πηγάζει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς τελειότητος. Ἐνας κόσμος πού δὲν θὰ ἦτο πλήρης δὲν θὰ ἦτο τέλειος. (Τιμ. 33 Α, 39 Ε, 41 C)

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ παράγων τοῦ Πέρατος μεταβάλλεται εἰς τὸν παράγοντα τοῦ Ἄγαθοῦ καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν πλέον νὰ διακριθῇ ἀπ' αὐτόν.

Ἐν συνόψει, ἰδοὺ ποῖαι εἶνε αἱ ιδιότητες ποὺ ὀρίζουν τὴν κάθετον σειρὰν, διατεταγμέναι κατὰ τὴν σειρὰν τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν: πολυσύνθετον, συνέχειαν, πληρότητα, τελειότητα.

* * *

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ διάφοροι βαθμίδες μιᾶς ἱεραρχικῆς σειρᾶς μεταλαμβάνουν αἱ μὲν τῶν δὲ καὶ ἀποτελοῦν οὕτω μίαν ἐνότητα. (Εἶνε τοῦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ὀλοκληρώσεως ὅπως ἐνεργεῖ εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν). Τὸ ἐνδιάμεσον δὲν εἶνε μόνον ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς συσχετίσεως: συνδέει τοὺς δύο παράγοντας μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται. Τὸ μεταξὺ εἶνε ἓνας μεσάζων. Οὕτω ὁ ἔρως διαβιβάζει τὰς προσευχὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ ἐρμηνεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἐπιθυμίας τῶν θεῶν. Ὁ ἔρως κινεῖται καὶ πρὸς τὰς δύο κατευθύνσεις: ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰ ἀνώτερα καὶ ἀντιστρόφως: εἶνε συγχρόνως ἀνάβασις καὶ κατάβασις. Ὁ φιλόσοφος πηγαίνει ἐκ τοῦ Σπηλαίου εἰς τὸν Ἥλιον τοῦ Ἄγαθοῦ, κατόπιν δὲ κατέρχεται πάλιν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ κατανεῖ τὰς σκιάς κατὰ τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν φύσιν, ὡς σκιάς, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶδε ἔξω τὰ ἀληθινὰ ἀντικείμενα. Εἰς τὴν γνῶσιν ἢ ἀνάβασις εἶνε γενίκευσις, ὀλοκλήρωσις, ἀφαίρεσις ἢ κατάβασις εἶνε ἐφαρμογὴ τοῦ γενικοῦ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον περιπτώσεων, ἐρμηνεία τοῦ ἀφηρημένου ὑποδείγματος διὰ τῆς χρησιμοποίησεως συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Οὕτω ἡ κίνησις παρατηρεῖται καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα ἢ δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶνε κίνησις ἀπὸ τοῦ αἰωνίου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐν τῷ χρόνῳ ὑπάρχοντος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἀντίστροφος κίνησις: τὸ θνητὸν ὀρέγεται νὰ γίνῃ ἀθάνατον.

Ἐνα κατάλληλον παράδειγμα τῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ἐνδιαμέσου ὡς ἐρμηνευτοῦ δυιάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν ἐκ τῆς γενικῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἓνα σύνολον ἀπὸ συνεχόμενα μέρη διαφόρου βαθμοῦ. Εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς κλίμακος ἴσταται ὁ Λόγος: συνδέει τὸν

ἄνθρωπον μὲ τὸ πεδίον τοῦ θείου ἐπειδὴ εἶνε ἀθάνατος. Ἀμέσως μετὰ αὐτὸν ἔρχεται ἡ θνητὴ ψυχὴ ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ σώματος καὶ μεταβιβάζει τὰς προσταγὰς τοῦ πρώτου πρὸς τὸ δεύτερον. Ὡς ἐκ τῆς συγγενείας τῆς καὶ πρὸς τὰ δύο ἡ θνητὴ ψυχὴ ἔλκεται πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις: ὑπὸ τῆς θνητῆς αὐτῆς φύσεως ἔλκεται πρὸς τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου ὁμως ὡς ἐκ τῆς πνευτικῆς αὐτῆς φύσεως ἔλκεται καὶ πρὸς τὸν Λόγον. Ἡ θνητὴ ψυχὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη: τὸ πνεῦμα, τὸν «θυμὸν», καὶ τὴν ὄρεξιν. Ὁ «θυμὸς» εἶνε κάτι ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ Λόγου καὶ τῆς ὀρέξεως· εἶνε τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ δὲν εἶνε λογικόν, ὑπακούει ὁμως εἰς τὸν λόγον καὶ φέρει τὰς προσταγὰς τοῦ Λόγου πρὸς τὰς ὀρέξεις. Ὁ «θυμὸς» εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ Λόγος κατὰ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τὸν δρῶντα ἀποτελεσματικῶς ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν θνητῶν πραγμάτων. Ἡ ὄρεξις εἶνε τὸ σωματικὸν μέρος τῆς ψυχῆς. εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος. Τέλος τὸ σῶμα εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου τῶν τυχαίων περιστάσεων. Ἡ ψυχὴ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου χρησιμοποιοῦσα ὡς ἐνδιάμεσον τὸ σῶμα· καὶ ἀντιθέτως ἡ ἀναβλύζουσα ἀκανόνιστος κίνησις τοῦ δεκτικοῦ (χώρου) ἀπειλεῖ νὰ κατακλύσῃ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς εἰσροῆς αὐτῆς ἐντὸς τοῦ σώματος. Οὕτω τὸ σῶμα εἶνε ὁ τόπος ὅπου ἡ ψυχὴ καὶ αἱ τυχαῖαι δυνάμεις συγκρούονται καὶ μάχονται πρὸς ἀλλήλας. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἀκανόνιστος κίνησις ὑπερφαλαγγίζει τὴν ψυχὴν, ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν κάμνει νὰ λησμονήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς. Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ ἀπομακρύνεται τοῦ κόσμου καὶ ἀποφεύγει αὐτόν: φοβεῖται. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἔρχεται ἡ ὠριμότης ἡ ψυχὴ καθίσταται ἰσχυροτέρα, συνέρχεται, ἐπανακτᾷ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ καθίσταται ἱκανὴ νὰ χρησιμοποίησῃ τὸ σῶμα ὡς μέσον διὰ τοῦ ὁποῖου αἱ χεῖρας ἐξωτερικαὶ δυνάμεις διοχετεύονται καὶ καθίστανται ὑποχείριοι εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ψυχῆς. (Τίμαιος 43—44). Μὲ μίαν λέξιν ὁ ἄνθρωπος εἶνε σύνολον ἱεραρχικῶς διατεταγμένων ὄντων ὁργανωμένων εἰς τρόπον ὥστε νὰ χρησιμεύουν ἀμοιβαίως ὡς μεσάζοντες τὰ μὲν τῶν δέ. Εἰς τὸ ἓνα ἄκρον, πέραν τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ὁ Θεός· εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, κάτωθεν αὐτοῦ, εἶνε ἡ

ρόη· ὁ ἴδιος δὲ εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο, καθόσον ἔχει ἓνα μέρος τὸ ὁποῖον εἶνε θεῖον καὶ ἓνα μέρος τὸ ὁποῖον εἶνε θνητὸν καὶ ἀκαθόριστον. Ἐλκεται ὑπὸ δύο δυνάμεων, ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τῶν δύο καὶ ἡ τύχη τοῦ εἶνε ἀβεβαία. Ὄταν δημιουργεῖ ἔργα καλλιτεχνίας ἀπὸ τὴν ἀψυχὸν φύσιν, πραγματοποιεῖ τὸν ῥόλον τοῦ ὡς διερχομένου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δημιουργημένον κόσμον.

Ἄφοῦ καὶ οἱ Θεοὶ εἶνε καὶ οὗτοι ψυχαὶ μᾶς ἐπιρέπεται νὰ προσθέσωμεν καὶ τούτους εἰς τὴν κλίμακα. Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν ψυχῶν, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆν, θὰ εἶνε ἡ ἀκόλουθος: α) ὁ Θεὸς ὡς θεωρητικὴ ἐνέργεια, β) ὁ Δημιουργός, ἢ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν πρακτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. γ) οἱ Θεοὶ ἢ δημιουργημένοι δημιουργικαὶ ψυχαὶ τῶν ἀστέρων, δ) ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, ε) ὁ ἀνθρώπινος Λόγος, ς) ὁ θυμὸς, ζ) ἡ ὄρεξις, η) αἱ ψυχαὶ τῶν ζώων, θ) αἱ ψυχαὶ τῶν φυτῶν (δηλαδή ἡ ψυχὴ ὡς ἀπλή ζωτικὴ ἐνέργεια), ι) ἡ ἀπολύτως ἀδρανής, ἂν καὶ μὲ τάξιν ἐνεργουμένη κίνησις τῶν ἀψύχων σωμάτων, κ) ἡ χαώδης κίνησις εἰς τὸ δεκτικὸν (χῶρον).

Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις ἔχει διττὸν χαρακτήρα· εἶνε ὄντολογικὴ ἱεραρχικὴ τάξις καὶ αἰτιώδης τοιαύτη. Ἠσχίσαμεν μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς πρώτης κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πραγματικὸν εἶνε διατεταγμένον εἰς σειρὰν κλιμακωτῆν. Τώρα ὁμως βλέπομεν ὅτι τὰ μέλη τῆς σειρᾶς ἴστανται πρὸς ἄλληλα εἰς σχέσεις ἐνεργείας καὶ πάθους, αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. (Αὕτη εἶνε ἄλλην μιὰν φορὰν, ἢ ἀποψις τῆς δυνάμεως). Τὸ μέλος ποῦ εὐρίσκεται ὑψηλότερον εἰς τὴν σειρὰν εἶνε αἰτία τοῦ κατώτερον κειμένου, εἴτε διότι παράγει αὐτὸ εἴτε διότι κυριαρχεῖ αὐτοῦ.

Ἡ ὄντολογικὴ τάξις περιλαμβάνει μιὰν σειρὰν δημιουργημάτων, ἢ αἰτιώδης τάξις μιὰν σειρὰν δημιουργῶν. Ἡ αἰτία παράγει μιὰν αἰτίαν καὶ αὕτη πάλιν ἄλλην αἰτίαν· καθόσον, ἀφοῦ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε εἰκὼν τῆς αἰτίας, πρέπει καὶ τοῦτο νὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην αἰτία καίτοι μὲ πλέον περιορισμένην ἀποτελεσματικότητα. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν μιὰν ἱεραρχικὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν βαθμοὶ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως. Ἡ δημιουργία ἐπίσης δὲν εἶνε ἄμεσος ἀλλὰ ἕμμεσος. Ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τοὺς Θεούς· οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ δημιουργοὺν τὴν θνητὴν ψυχὴν· καὶ ἡ θνητὴ ψυχὴ κατευθύνει τὸ σῶμα.

Εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τῆς αἰτιώδους ἱεραρχικῆς τάξεως νὰ ὑπῆρξεν ἢ ἀφορμὴ νὰ γεννηθῆ ἢ θεωρία τῆς ἐκροῆς (emanation) εἰς τὴν Νεο-πλατωνικὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις περιλαμβάνει τρεῖς τύπους ὄντων. Εἰς τὸ ἐν αὐτῆς ἄκρον ἔχομεν δημιουργοὺς οἱ ὅποιοι δὲν εἶνε δημιουργήματα. Αὐτὸς εἶνε ὁ Θεὸς καὶ τὸ Πέραν. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον αὐτῆς ἔχομεν δημιουργήματα ἔστρημένα δημιουργικῆς ἰκανότητος. Εἰς τὸ ἐν τῷ μεταξύ διάστημα εὐρίσκομεν ὄντα τὰ ὅποια εἶνε συγχρόνως δημιουργήματα καὶ δημιουργοί. Αὐτὸ δὲ εἶνε ὁ κόσμος, ὁ νοητὸς καὶ συγκεκριμένος. Ὁ κόσμος μας αὐτὸς εἶνε τὸ μέσον μεταξύ τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου. Θὰ μᾶς ἦτο λοιπὸν ἐπιτετραμμένον νὰ προτείνωμεν τὴν θεωρίαν ὅτι ὁ κόσμος τοῦ λόγου εὐρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν ποὺ κεῖται μεταξύ τῶν δύο περάτων τῆς σειρᾶς—ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἀνώτερον ἄκρον εἶνε τὸ Ἄγαθόν, τὸ δὲ κατώτερον ἄκρον εἶνε ἡ ἀκαθόριστος πολλότης. Οἰαδήποτε μέλη τῆς ἐνδιαμέσου ταύτης περιοχῆς τὰ κατανοοῦμεν ὅταν τὰ κατατάξωμεν ὑπὸ μίαν ἀνωτέραν ὁμάδα ἢ καὶ τὰ διαιρέσωμεν εἰς κατωτέρας τοιαύτας. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶνε ἀδύνατον προκειμένου περὶ τῶν δύο ἄκρων. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα, ἐὰν ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὸ γένος καὶ περιορίσωμεν αὐτὸ διαρκῶς διὰ περαιτέρω εἰδικεύσεως. Ὁ συρφετὸς τῶν καθ' ἕκαστον εἶνε ἐν τέλει ἀκαθόριστος καί, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φίληβον (16 E), πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ἔργον καὶ νὰ πηδήσωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐντὸς τοῦ χάους τῶν καθ' ἕκαστον. Ὁμοίως δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ φθάσωμεν τὸ Κάλλος προχωροῦντες διαδοχικῶς ἀπὸ γενικεύσεως εἰς γενίκευσιν. Τὸ Κάλλος εἶνε ὑπεράνω λόγων καὶ ὑπεράνω ἐννοιῶν (Συμπ. 211 A). Ἐὰν ἀνερχώμεθα συνεχῶς τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος, φθάνομεν εἰς μίαν καὶ μόνην ἐπιστήμην ἔχουσαν τὴν μεγίστην δυνατὴν γενικότητα. Εἶνε τὸ ἀνώτατον σημεῖον ποὺ εἶνε δυνατὸν νὰ φθάσωμεν διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς, καὶ ὅμως εἴμεθα μόλις εἰς τὸν προθάλαμον. Μετὰ τοῦτο, ἐξαίφνης (Συμπ. 210 E) μᾶς ἀποκαλύπτεται τὸ Κάλλος. Τὸ δὲ Ἄγαθόν (ὡς ἐκτίθεται τοῦτο εἰς τὸ ἕκτον βιβλίον τῆς Πολιτείας) εἶνε πέραν τῆς οὐσίας· εἶνε ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς γνώσεως καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῆ διὰ τῶν αὐτῶν κατηγοριῶν διὰ τῶν

ὁποίων καθιστᾷ δυνατὴν τὴν γνῶσιν, εἴαν κατ' ἀρχὴν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῆ. Κατὰ ταῦτα τὸ Κάλλος καὶ τὸ Ἄγαθὸν γινώσκονται τρόπον τινὰ διὰ ἐνὸς εἴδους ἐκσιτάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ κόσμος τῶν ἀπολύτων καὶ ἀπλῶς καθ' ἕκαστον πραγμάτων γινώσκεται διὰ μιᾶς νόθου ἐκσιτάσεως, εἶονεῖ ἐν ὄνειρον. Ἡ ἔλλογος ὁμιλία θὰ πρέπει νὰ κεῖται συνεπῶς εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων καὶ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὸν κόσμον τοῦ μικτοῦ.

Εἴπομεν ὅτι ἡ κάθετος τάξις εἶνε τόσοσ ὀντολογικὴ ὕσον καὶ αἰτιώδης. Εἶνε τρίτον καὶ ἀξιολογικὴ, δηλαδὴ τάξις τοῦ καλλιτέρου καὶ τοῦ χειροτέρου. Ἐνταῦθα ὁ ὀρισμὸς γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Τὰ στοιχεῖα κατατάσσονται ἀναλόγως τῆς ἀξίας των (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 55 ἐπ.).

Ἡ συνύπαρξις τοῦ ἀνωτέρου μετὰ τοῦ κατωτέρου γεννᾷ ἕνα περισσότερον σύνθετον τύπον τοῦ μικτοῦ. Τὸ ἀνώτερον ἐνοικεῖ ἐν τῷ κατωτέρω καὶ διοικοῖ αὐτό. Ὁ τύπος τοῦ μικτοῦ τὸ ὁποῖον ἐξητιάσαμεν ἔως τώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τοῦ Πέρας μετὰ τοῦ Ἀλείρου. Ἡ ἔνωσις αὐτὴ ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς Αἰτίας. Ἦδη ἔχομεν τὴν νέαν συνύπαρξιν τῆς Αἰτίας τοῦ μικτοῦ μετὰ τοῦ μικτοῦ. (Οὔτω ἡ ψυχὴ (Τιμ. 35 Α) συνίσταται ἐκ τῆς οὐσίας ἢ ὁποῖα εἶνε μίγμα τοῦ ταυτοῦ πρὸς τὸ ἕτερον· τὸ μίγμα τοῦτο, ὡς ἐνιαῖον στοιχεῖον, εἰσέρχεται ὡς τοιοῦτον εἰς γενικώτερον μίγμα ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ταυτοῦ καὶ τοῦ ἕτερου καὶ ἐκ τῆς οὐσίας). Ὁ ἀνώτερος οὔτος τύπος τοῦ μικτοῦ εἶνε ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἀπολύτου μετὰ τοῦ παραγώγου, τῶν δημιουργικῶν παραγόντων μετὰ τοῦ δημιουργήματος, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐνυπαρξίαν τοῦ νοητοῦ ἐντὸς τῆς τάξεως τῶν αἰσθητῶν. Ἐδῶ ἔχομεν πλέον μίαν ἀνάμιξιν δευτέρου βουθμοῦ: τὴν ἀνάμιξιν δηλονότι τοῦ μικτοῦ μὲ τὴν αἰτίαν τοῦ μικτοῦ.

Δυνατὸν νὰ ἀποτελῆ τοῦτο διὰ τὸν Πλάτωνα τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τί εἶνε πράγματι πραγματικόν. Ἐὰν ἀντιπαραθέσωμεν τὸ Πέρας πρὸς τὴν κλάσιν τοῦ Μικτοῦ, τὰς Μορφὰς πρὸς τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα, τὸν Θεὸν πρὸς τὸν κόσμον, καὶ ἐρωτήσωμεν τί εἶνε περισσότερον πραγματικόν, εἶνε φανερόν ὅτι τὸ Πέρας, αἱ Μορφαί, καὶ ὁ Θεὸς εἶνε περισσότερον πραγματικὰ ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αἰσθησεων. Ἡ ἀπάντησις ὁμως αὔτη δὲν λύει τὸ πρόβλημα. Θὰ ἦτο δυνα-

τὸν νὰ ἀνακινήσωμεν ἓνα διάφορον ζήτημα καὶ νὰ ἐρωτήσωμεν ποῖον ἐκ τῶν δύο εἶνε περισσότερον πραγματικόν : ὁ νοητὸς κόσμος ὡς τοιοῦτος ἢ ὁ νοητὸς ὁμοῦ μετὰ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων; Ὁ Θεὸς ὡς τοιοῦτος ἢ ὁ Θεὸς μαζί με τὸν κόσμον; τὸ ἄριστον ὡς τοιοῦτον ἢ τὸ ἄριστον ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὀλιγώτερον καλοῦ; Ὅποτε δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι τὸ δεύτερον σκέλος ἐνὸς ἐκάστου ἀπὸ τὰ ζεύγη αὐτὰ εἶνε τὸ περισσότερον πραγματικόν. Οὕτω ἡ περιγραφή τοῦ Ἄγαθοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ Φίληβου εἶνε τοιαύτη ὥστε τὸ Ἄγαθὸν περιλαμβάνει τόσον τὸ Μέτρον ὅσον καὶ ὅλας τὰς κατωτέρας μορφὰς τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἐν συνόψει, εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ θεωρήσωμεν ὅτι διὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ὑπέρτατον Ἄγαθὸν συγχρόνως δὲ καὶ τὸ πλεόν πραγματικόν εἶνε τὸ μίγμα τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν πρωταρχικῶν παραγόντων καὶ ἐκ τοῦ μικτοῦ.

* * *

Συνδυάζοντες τὰς δύο ἀρχὰς τῆς ὀριζοντίου καὶ τῆς καθέτου τάξεως δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν τάξιν ὑπὸ μορφήν μιᾶς πυραμίδος ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε δυνατόν νὰ βαδίξῃ κανεὶς εἴτε ὀριζοντίως εἴτε ἐπάνω καὶ κάτω. Θὰ ἔχομεν οὕτω μιὰ σύνθεσιν ἐπιπέδων τοῦ ὄντος καὶ ἐντὸς ἐνὸς οἰουδήποτε δεδομένου ἐπιπέδου μιᾶν σύνθεσιν μελῶν, μιᾶς οἰασδήποτε ομάδος, ἐχόντων ἴσην ἀξίαν. Πρὸς τούτοις ὁμοῦ ἡ ἱεραρχικὴ καὶ ἡ ὀριζοντία τάξις μεταλαμβάνουν ἢ μία τῆς ἄλλης. Ὁ δεσμὸς ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὰ μέρη μιᾶς συλλαβῆς εἶνε «ἀνώτερος» ἀπὸ τὰ μέρη καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἔννοια τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπολύτου πολλότητος, τῶν πολλῶν.

Εἴμεθα ἤδη εἰς θέσιν νὰ συνοψίσωμεν τὴν μέχρι τοῦδε συζήτησίν μας. Εἶναι σημαίνει νὰ ἔχη τι ὅρια, νὰ ἔχη τάξιν, νὰ ἀποτελῇ σύστημα. Διὰ τοῦτο, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον (30 C), ὁ νοητὸς κόσμος εἶνε ζῶον ὄν, εἶνε ὀργανωμένον σύνολον. Ἀνάλογος εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ Μέρους τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων κατατάσσει πρώτην εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἀγαθῶν (Φίληβος 66A)· τὸ μέτρον ἄνευ τοῦ ὁποίου τίποτε τὸ πραγματικόν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ διαρκέσῃ (Φίληβος 64 E). Τὸ Μέτρον εἶνε ἡ τάξις ὡς τὸ τυπικόν προαπαιτούμενον

τοῦ ὄντος, καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν λέγομεν ὅτι τὸ ὄν εἶνε ἀριθμός, δηλαδή μιὰ τοιαύτη διάταξις τῶν πραγμάτων ὥστε νὰ ἔχουν τάξιν, ἕκαστον στοιχεῖον νὰ καταλαμβάνη μίαν ὠρισμένην θέσιν ἐντὸς τοῦ συστήματος. Κατὰ ταῦτα μία ὄντοτης καθορίζεται ὑπὸ τῶν συντεταγμένων τοῦ συστήματος: ὁπότε εἴμεθα εἰς θέσιν διὰ κάθε ὄν νὰ εἴπωμεν εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται πρὸς τὸ σύνολον, ποῖον εἶνε τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον τὸ χωρίζει ἀπὸ τὰ λοιπὰ ὄντα (Φίλητος 17 D) καὶ πόσον πραγματικὸν εἶνε, δηλαδή εἰς ποῖον ἐπίπεδον εὐρίσκεται ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει τῶν ὄντων.

Εἶπομεν ὅτι κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ πραγματικὸν εἶνε καὶ Ἐν καὶ Πολλά· τὰ δύο αὐτὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται ὡς ἀρχὰς τόσον τῆς ἐσωτερικῆς ὅσον καὶ τῆς ἐξωτερικῆς, τόσον τῆς ὀριζοντίου ὅσον καὶ τῆς καθέτου διατάξεως. Αἱ ἔννοιαι λοιπὸν τὰς ὁποίας συνηντήσαμεν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Πέρατος εἶνε, Ἐν καὶ Πολλά, Ὅλον καὶ Μέρος, Οὐσία καὶ Περίπτωσης, Γένος καὶ Εἶδος, Εἶναι καὶ Μὴ—Εἶναι, Ταυτὸν καὶ Ἐτερον, Ὅμοιον καὶ Ἀνόμοιον, Κίνησις καὶ Ἀκίνησις, Διαφορὰ καὶ Ἐναντιότης, Κοινωνία καὶ Διαίρεσις, Ἀναλογία καὶ Ἀρμονία, Συνέχεια καὶ Πληρότης, ὁ Δεσμός, τὸ Ἐνδιάμεσον, ἡ Ἱεραρχικὴ τάξις. (Εἶνε φανερὸν ὅτι εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὑπάρχουν παραλείψεις καὶ ὅτι ἔννοιαι τινες ὑπερκαλύπτουν ἀλλήλας μερικῶς). Αὐταὶ εἶνε αἱ ἔννοιαι αἱ ὁποῖαι ὀρίζουν τὸ Πέρας. Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα ἂν εἶνε καὶ μορφαί. Δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ τὰς ἐρμηνεύσωμεν ὡς μορφὰς διότι ἀποτελοῦν τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπάρξεως τῶν μορφῶν καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν. Ὁ Πλάτων μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν «μέγιστα εἶδη», τὰ ὁποῖα εἶνε ὑπερ-μορφαί, κατηγορίαι: εἶνε αἱ ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι καθορίζουν ποῖαι μορφαὶ μεταλαμβάνουν ἀλλήλων καὶ ποῖαι ὄχι. (Σοφιστής 253 C. D). Καμμία μορφή δὲν συμπλέκεται πρὸς ὅλας τὰς μορφὰς· αἱ κατηγορίαι ὅμως τὸ πράττουν διότι εἶνε ἀρχαὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διατάσσονται αἱ μορφαί. Καὶ οὕτω ἕκαστη ἐκ τῶν μορφῶν δεικνύει ὅτι περιλαμβάνει εἶναι καὶ μὴ-εἶναι, συσχετίσιν καὶ διαφορὰν (διάκρισιν). Ποῖα λοιπὸν εἶνε ἡ τάξις (θέσις) τῶν κατηγοριῶν; Ὑποβάλλομεν τὴν γνώμην ὅτι εἶνε τὰ ἐνδιάμεσα μεταξὺ τοῦ Πέρατος καὶ τῶν Μορφῶν. Αἱ μορφαὶ εἶνε τὰ «Πολλά» εἰς τὰ ὁποῖα κατατέμνεται τὸ Πέρας, αἱ δὲ κατηγορίαι εἶνε ὁ ἑνωτικὸς κρῖκος με-

ταξὺ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν: εἶνε οἱ τρόποι τοῦ Πέρατος τὸ «πῶς», διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾶ τοῦτο τὰς μορφάς. Καὶ οὕτω ἔχομεν τὸ Πέρας, τὰς Κατηγορίας, τὰς Μορφάς διατεταγμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζουν μίαν πυραμίδα· καὶ αὐτά, ἐπίσης, λαμβανόμενα ὁμοῦ μᾶς ἐμφανίζουν τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν.

Ὁ ὁρισμὸς τὸν ὁποῖον ἐδώκαμεν τῆς διαλεκτικῆς πρέπει τώρα νὰ εὐρυνθῇ. Διαλεκτικὴ εἶνε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γνῶσις περὶ τοῦ ποῖαι ἐκ τῶν μορφῶν συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλας καὶ ποῖαι ὄχι, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε γνῶσις τῶν κατηγοριῶν αἱ ὁποῖαι κανονίζουν τὴν συμπλοκὴν ταύτην καὶ μελέτη τῆς διατάξεως τῶν κατηγοριῶν τούτων μεταξὺ των, ἀπὸ ἀπόψεως τόσο τῆς σχετίσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ὅσον καὶ τῆς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεως αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ διαλεκτικὴ ἔχει δύο ἀπόψεις τὴν οὐσιαστικὴν καὶ τὴν τυπικὴν. Ἡ οὐσιαστικὴ ἀποψις εἶνε ἡ ἐπιστήμη τῆς διακρίσεως τῶν μορφῶν κατὰ κλάσεις. Ἡ τυπικὴ μορφή εἶνε λογικὴ, δηλαδὴ εἶνε ἡ ἀναγνώρισις τῶν κατηγοριῶν ὡς βάσεως διὰ τὴν κατάταξιν τῶν μορφῶν, καθὼς καὶ πάσης διανοήσεως. Ἀλλὰ αἱ δύο αὗται ἀπόψεις δὲν εἶνε κεχωρισμέναι φάσεις. Διαλεκτικὴ εἶνε ἡ ἔνωσις τοῦ τυπικοῦ μὲ τὸ οὐσιαστικόν· εἶνε ἡ μελέτη τῶν κατηγοριῶν ὡς τοῦ «πῶς» τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ τῶν μορφῶν καὶ μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων· ἡ ἐπίσης εἶνε ἡ ἐπιστήμη τῶν μεταξὺ τῶν μορφῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἐκδήλωσιν μιᾶς ἀφηρημένης λογικῆς τάξεως. Ὁμοίως, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς τὴν γλῶσσαν του, δὲν εἶνε κάποιος ποὺ γνωρίζει τὴν γλῶσσαν καὶ ποὺ γνωρίζει ἐπίσης τὴν γραμματικὴν τῆς γλώσσης, ἀλλ' εἶνε ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὴν γλῶσσαν του γραμματικῶς.

Τὸ Πέρας μὲ τὴν προᾶξιν τοῦ νὰ ἀποτυπώνη τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τοῦ Ἀπείρου, ἀπεργάζεται τὰ μικτὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶνε αἱ πραγματικαὶ ὄντοτητες. Ἡ ἀνάμιξις καὶ συγχώνευσις τῶν πάντων μετὰ πάντων ἐντὸς τοῦ Ἀπείρου μετοβάλλεται, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Μὴ-Εἶναι, εἰς σειρὰν διακεκριμένων ἀντικειμένων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ φύσιν. Ἡ ἔνωσις τοῦ νοητοῦ μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου ὅπου τὰ πράγματα διαδέχονται ἀλλήλα μὲ τάξιν. Ὅπως δὲ αἱ μορφαὶ κοινοῦν αἱ

μὲν τῶν δὲ οὕτω καὶ τὰ συγκεκριμένα πράγματα, ὡς ἐκ τῆς μεθέξεως αὐτῶν εἰς τὰς μορφάς, πραγματοποιοῦν μεταξύ των ὁρισμένας καὶ σταθερὰς ἐνώσεις, ἢ ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν, ὑπακούουν εἰς νόμους. (Οὕτω τὸ χιόνι σβύνει τὴν φωτιά διότι ἡ οὐσία «ψῦχος» ἀποκλείει τὴν οὐσίαν «θερμότης» (Φαίδων 103 Δ, Ε). Τὸ δεχόμενον ὁμως εἶνε ἀνυπότακτον καὶ ποτὲ δὲν ὑποιάσσεται ἐντελῶς. Ὁ Θεὸς εἰσάγει τὴν τάξιν ἐντὸς τοῦ χάους, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχει ὄριον εἰς τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ νοηθῇ ὁ κόσμος· παραμένει πάντοτε ἓνα στοιχεῖον ἀντικειμενικῆς τύχης. Οἱ νόμοι μας ἔχουν πλέον μόνον στατιστικὸν χαρακτῆρα.

* * *

Τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἀρχαὶ τῆς νοήσεως ὅσον καὶ τοῦ εἶναι. Τὸ *locus classicus* εἶνε ὁ Φίληβος 15 D: «Λέγομεν ὅτι τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ διαπιστοῦνται ὑπὸ τῆς λογικῆς καί, εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τῶρα, ὑπάρχουν καὶ εἶνε διάχυτα παντοῦ εἰς ὅ,τιδήποτε ἐκ τῶν λεγομένων. Τὸ τοιοῦτον δὲ οὔτε εἶνε νέον τι οὔτε καὶ θὰ παύσῃ ποτέ. Ἄλλ' ὅπως μοῦ φαίνεται εἶνε τοῦτο πάθος τι ἐντὸς ἡμῶν ἀθάνατον καὶ ἀγήρω ἀνήκον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν λογικὴν». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἔμφυτα «παθήματα» ἢ κατευθύνσεις τῆς διανοήσεως: τὸ γὰρ διανοεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶνε ἰδιότης τοῦ Λόγου ἐκτὸς χρόνου ὑπάρχουσα. Πλὴν τούτου, τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἔννοιαι παροῦσαι εἰς μίαν ἐκάστην ἐκ τῶν πράξεων τοῦ νοῦ· τὸ νὰ σκεφθῶμεν κατ' ἀρχήν, ἢ νὰ ἐκφέρωμεν λόγον τινὰ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ἓν ἀντικείμενον εἰς Ἐν καὶ εἰς Πολλά. Τόσον ἢ ἀνάλυσις ὅσον καὶ ἢ σύνθεσις εἶνε κατευθύνσεις τῆς διανοήσεως, καὶ ἀμφοτέραι ἐνεργοῦν συγχρόνως εἰς οἵανδήποτε δεδομένην γνωστικὴν ἐνέργειαν.

Τὸ Ἐν λοιπὸν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε νόμοι τόσον τῆς νοήσεως ὅσον καὶ τοῦ εἶναι. Μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ λόγου ὑπάρχει ἀντιστοιχία. Ὅταν ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε κατηγορίαι τῆς νοήσεως δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι ἀποκλείει αὐτὰς ἀπὸ τοῦ εἶναι· αἱ κατηγορίαι τῆς νοήσεως φανερόνουν τὴν φύσιν τοῦ ὄντος, διότι ὁ Λόγος ἐκδηλώνει τὸ πραγματικόν. Αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος

εἶνε ὄν, μιὰ πραγματικότης (Σοφιστής 260 A) καὶ διὰ τοῦτο δεικνύει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεία τοῦ ὄντος. Ἡ νόησίς μας θέτει τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ διότι ταῦτα ὑπάρχουν ἐντὸς τοῦ Πραγματικοῦ. Ἐν συνόψει τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε καὶ τὰ δύο : ὑποκειμενικά καὶ ἀντικειμενικά, ἢ δὲ γιῶσις εἶνε δυνατὴ ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ νοῦ καὶ κόσμου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΔΗΣ